

Nr 41**Jordbruksutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1971: 61 med förslag till livsmedelslag m. m., jämte motioner****Propositionen**

Genom en den 26 februari 1971 dagtecknad proposition, nr 61, har Kungl. Maj:t, under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till livsmedelslag,

dels avge yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kun-
görrelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958: 663).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen grundar sig på ett av livsmedelsstadgekommittén (LSK) avgivet betänkande (SOU 1970: 6 och 7) Ny livsmedelsstadga m. m. och på de remissyttranden som avgetts över betänkandet.

I propositionen föreslås en ny livsmedelslag som tillsammans med tillämpningsföreskrifter är avsedd att ersätta 1951 års livsmedelsstadga. Bestämmelsernas väsentliga syfte är att på olika sätt tillgodose konsumenternas intressen. Lagförslaget innehåller grundläggande bestämmelser om livsmedels beskaffenhet, hantering, märkning och saluhållande. Det innehåller vidare regler om personalhygien, livsmedelslokal och tillsyn. De närmare tillämpningsföreskrifterna föreslås bli meddelade av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, av en ny central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor, statens livsmedelsverk.

Genom den nya lagstiftningen skärps nuvarande bestämmelser om livsmedelstillsatser och berikningsmedel. Vidare blir det möjligt att meddela strängare föreskrifter i fråga om bekämpningsmedel, kvicksilver och andra främmande ämnen i livsmedel. Skyldighet införs att lämna bl. a. detaljerad innehållsdeklaration beträffande livsmedel och uppgift om livsmedels hållbarhetstid. Bestämmelserna om livsmedelslokal skall gälla inte bara som nu i fråga om byggnader utan också olika slags trans-

portmedel. Läkarundersökning och annan hälsokontroll av personal i viss livsmedelshantering blir obligatorisk och regelbunden. Skyldighet införs för näringsidkare inom livsmedelshantering att utöva en särskild egen-tillsyn av sin verksamhet.

Livsmedelslagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1972.

Författningsförslagen

De vid propositionen fogade författningsförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till Livsmedelslag

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 § I denna lag förstås med

1. *livsmedel*, matvara, dryckesvara, njutningsmedel eller annan vara som är avsedd att förtäras av människor med undantag av vara på vilken läkemedelsförordningen (1962: 701) äger tillämpning,

2. *livsmedelstillsats*, dels berikningsmedel som är avsett att tillföras livsmedel för att förbättra dess näringsvärde, dels annan vara eller ämne som är avsedd att tillföras livsmedel för att påverka dess hållbarhet, konsistens, färg, smak eller lukt eller åstadkomma annan bestämd egen-skap hos livsmedlet, om berikningsmedlet, varan eller ämnet ej är livs-medelsråvara,

3. *främmande ämne*, annat ämne än livsmedelstillsats som, om det ingår i livsmedel, kan utgöra hälsorisk eller förändra livsmedlets nor-mala sammansättning eller beskaffenhet i övrigt,

4. *färdigförpackat livsmedel*, livsmedel som utan omedelbart samband med överlämnande till konsument inneslutits i förpackning, avsedd att brytas först av konsumenten.

2 § Med hantering av livsmedel avses i denna lag dels framställning, beredning, behandling, förvaring, förpackning, omförpackning, transport eller uppläggning av livsmedel, dels saluhållande, försäljning, servering eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

Bestämmelse i denna lag om saluhållande gäller i tillämpliga delar även försäljning, servering eller annat överlämnande av livsmedel för förtäring.

3 § Lagen gäller ej hantering av livsmedel i enskilt hushåll.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning i fråga om visst slag av livsmedel eller livsmedelstillsats.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan förordna om undantag från lagens tillämpning på krigsmakten.

4 § I fråga om vatten gäller denna lag endast i den mån den ej strider mot vad som är särskilt föreskrivet om vatten i annan författning.

Livsmedels beskaffenhet

5 § Livsmedel som saluhålles får ej ha sådan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt att det kan antagas vara skadligt att förtära, smittförande eller eljest otjänligt till människoföda.

6 § Som livsmedelstillsats får användas endast tillsats som godkänts för livsmedlet i fråga, om ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriver annat. Fråga om godkännande prövas av myndighet som Konungen bestämmer. Godkännande kan förenas med villkor.

7 § Är det av särskild betydelse från hälso- eller näringssynpunkt eller för att tillgodose konsumentintresset, kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt (livsmedelsstandard) för livsmedel av visst slag.

Hantering m. m.

8 § Vid hantering av livsmedel skall sådana försiktighetsmått iakttagas och i övrigt förfaras så, att fara ej uppkommer för att livsmedlet förorenas eller blir otjänligt till människoföda.

9 § För att hindra menlig inverkan på livsmedel kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer meddela föreskrifter om användning av vara, ämne eller utrustning vid hantering av livsmedel och om förvaring av vara, ämne eller utrustning tillsammans med livsmedel.

10 § Om det är påkallat från hälsosynpunkt, kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering av livsmedel, som innehåller främmande ämne eller vari sådant ämne överstiger viss halt.

11 § Om det är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt, kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för hantering eller införsel till riket av visst slag av livsmedel.

12 § Om hantering av livsmedel utomhus eller eljest på annat ställe än i livsmedelslokal meddelas bestämmelser av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Märkning

13 § Färdigförpackat livsmedel som saluhålles skall vara tydligt och otvetydigt märkt med följande uppgifter,

1. livsmedlets slag,
2. livsmedlets sammansättning,
3. livsmedlets nettovikt eller nettovolym vid förpackningstillfället,
4. anvisning hur livsmedlet skall förvaras, om förvaringssättet är av betydelse för livsmedlets hållbarhet,
5. beräknad hållbarhetstid, om denna är begränsad,
6. förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort eller, om namnet eller firman är allmänt känd, endast namnet, firman eller förkortning därav,
7. sådana uppgifter i övrigt av betydelse för konsumenterna som föreskrives av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan begränsa märkningsskyldigheten enligt första stycket 1—6.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan föreskriva märkning enligt första stycket av annat livsmedel än färdigförpackat.

14 § Ansvar för att livsmedel märkes enligt 13 § åvilar förpackaren i fråga om livsmedel som färdigförpackas inom landet och den som först saluhåller livsmedlet inom landet i fråga om annat livsmedel.

Livsmedel får icke märkas av annan utan medgivande av den som enligt första stycket är ansvarig för märkningen och den vars namn eller firma anges genom märkningen.

15 § För att tillgodose konsumentintresset får Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva att särskild beteckning skall vara förbehållen livsmedel av visst slag.

Saluhållande

16 § Livsmedel får ej saluhållas, om det

1. kan antagas vara otjänligt till människoföda,
2. tillförts livsmedelstillsats i strid med 6 §,
3. uppges hålla en livsmedelsstandard som föreskrivits enligt 7 § men icke motsvarar standarden,
4. ej är märkt enligt 13 §.

I fråga om förbud mot saluhållande gäller dessutom vad som följer av 10 och 11 §§.

17 § Vara får ej saluhållas som livsmedelstillsats, om varan ej godkänts enligt 6 §.

18 § Färdigförpackat livsmedel, som märkts med uppgift om hållbarhetstid, får ej efter utgången av denna tid saluhållas i förpackningen, ommärkas med förlängd hållbarhetstid eller omförpackas.

19 § Har särskild beteckning förbehållits visst slag av livsmedel enligt 15 §, får livsmedel med annan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt ej saluhållas under beteckningen eller annan beteckning som är så lika att förväxling lätt kan ske.

Första stycket äger motsvarande tillämpning på beteckning som är allmänt vedertagen.

20 § Livsmedel får ej utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer saluhållas under uppgift att det är särskilt lämpat för människor med behov av särskild kost på grund av ålder, sjukdom eller annat förhållande.

Tillstånd enligt första stycket kan förenas med villkor.

Personalhygien

21 § I livsmedelshantering får ej vara sysselsatt person som har eller kan antagas ha sjukdom eller smitta, sår eller annan skada som kan göra livsmedel som han hanterat otjänligt till människoföda.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer kan meddela föreskrifter om läkarundersökning eller annan hälsokontroll av personal, som är sysselsatt med livsmedelshantering, och om personalhygien i övrigt inom sådan hantering.

Livsmedelslokal m. m.

22 § Med livsmedelslokal förstås sådan lokal eller annat utrymme i byggnad eller transportmedel, som är avsedd att huvudsakligen användas för stadigvarande hantering av livsmedel, och därtill hörande biutrymme, som brukas i samband med sådan hantering eller eljest kan vara av hygienisk betydelse för denna.

Konungen kan förordna att visst slag av lokal eller utrymme ej skall anses som livsmedelslokal enligt första stycket.

Om livsmedelslokal meddelas bestämmelser av Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

23 § Livsmedel får ej hanteras yrkesmässigt i annan lokal än livsmedelslokal, om ej myndighet som Konungen bestämmer ger tillstånd därtill.

Tillsyn

24 § Statens livsmedelsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av denna lag och i anslutning därtill meddelade föreskrifter. Länsstyrelsen utövar den närmare tillsynen inom länet. Den omedelbara tillsynen inom varje kommun utövas av hälsovårdsnämnden.

25 § Tillsynsmyndighet får meddela föreläggande eller förbud som uppenbart behövs för att lagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall efterlevas.

I beslut om föreläggande eller förbud kan tillsynsmyndighet utsätta vite.

Underlåter någon att vidtaga åtgärd som åligger honom enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av denna lag eller enligt tillsynsmyndighets föreläggande, får myndigheten förordna om rättelse på hans bekostnad.

26 § För tillsyn enligt 24 § äger tillsynsmyndighet tillträde till område, livsmedelslokal eller annat utrymme och får där göra undersökning eller taga prov. Tillsynsmyndighet har rätt att efter anfordran erhålla de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

Det åligger polismyndighet att lämna den handräckning som behövs för utövande av tillsyn enligt denna lag.

Om skyldighet att ersätta tillsynsmyndighet kostnader för provtagning och undersökning av prov förordnar Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer.

27 § Tillsynsmyndighet får taga hand om vara som saluhålles eller uppenbart är avsedd att saluhållas i strid med 16—18 §. Tillsynsmyndighet får vidare taga hand om vara som avses med föreläggande eller förbud enligt 25 §, om föreläggandet eller förbudet ej efterkommes.

Har vara tagits om hand enligt första stycket får varans ägare under tillsynsmyndighetens kontroll göra den duglig till livsmedel eller använda den för annat ändamål. Eljest skall varan förstöras genom tillsynsmyndighetens försorg.

28 § Den som tagit befattning med tillsyn enligt denna lag får ej obehörigen yppa vad han under uppdraget eller i tjänsten erfarit om yrkeshemlighet eller affärsförhållande.

29 § Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer får föreskriva att näringsidkare inom livsmedelshanteringen skall utöva en efter verksamhetens art lämpad särskild tillsyn av hanteringen.

Ansvar och besvär

30 § Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

1. bryter mot 6, 8, 14, 16—20 §, 21 § första stycket, 23 eller 28 §,

2. bryter mot föreskrift som meddelats med stöd av 9 eller 10 §, 11 § såvitt avser hantering, 12 §, 21 § andra stycket, 22 § tredje stycket eller 29 §,

3. vid märkning enligt 13 § eller enligt föreskrift som meddelats med stöd av 13 § lämnar sådana oriktiga uppgifter, som innebär skada eller annan olägenhet för mottagaren,

4. åsidosätter villkor som meddelats med stöd av 6 § eller 20 § andra stycket.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 26 § första stycket andra punkten, dömes till böter.

Ansvar enligt första stycket inträder ej, om ansvar för gärningen kan ådömas enligt brottsbalken.

Om ansvar för den som i strid mot föreskrift som meddelats med stöd av 11 § inför livsmedel till riket och försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

31 § Allmänt åtal för brott mot 28 § får väckas endast om målsägande anger brottet till åtal eller åtal är påkallat från allmän synpunkt.

32 § Vara som varit föremål för brott enligt denna lag eller värdet därav samt utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

33 § Talan mot beslut enligt denna lag av hälsovårdsnämnd föres genom besvär hos länsstyrelsen.

34 § Talan mot beslut enligt denna lag av länsstyrelse föres genom besvär hos kammarrätten.

35 § Mot beslut, som statens livsmedelsverk i särskilt fall meddelat enligt denna lag eller med stöd av Konungens förordnande enligt lagen, föres talan hos kammarrätten genom besvär.

Talan mot annat beslut, som statens livsmedelsverk meddelat enligt lagen eller med stöd av Konungens förordnande enligt lagen, föres hos Konungen genom besvär.

36 § Myndighet äger förordna, att dess beslut skall lända till efter rättelse utan hinder av förd klagan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Genom lagen upphäves

1. lagen (1925: 382) angående uppvärmning av till kreatursföda avsedd mjölk m. m.,

2. förordningen (1937: 737) med vissa bestämmelser rörande till människoföda avsedd mjölk och grädde m. m.,

3. förordningen (1941: 268) om framställning och införsel av vitaminiserade livsmedel.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Äldre bestämmelser om märkning av förpackat livsmedel gäller fortfarande i fråga om livsmedel som förpackats eller införts till riket före den 1 januari 1972.

2 Förslag till

Kungörelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958: 663)

Härigenom förordnas i fråga om hälsovårdsstadgan (1958: 663)

dels att i 13 och 33—35 §§ ordet "medicinalstyrelsen" skall bytas ut mot "socialstyrelsen",

dels att i 13 § ordet "veterinärstyrelsen" skall bytas ut mot "statens livsmedelsverk",

dels att 4, 9 och 14 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §.

Högsta tillsynen över allmänna hälsovården i riket tillkommer *medicinalstyrelsen* och *veterinärstyrelsen* med den fördelning dem emellan, som stadgas i ämbetsverkens instruktioner. *Styrelserna* hava, envar inom sitt ämbetsområde, att efter samråd med därav berörda myndigheter till ledning för hälsovårdsnämnderna meddela råd och anvisningar rörande allmänna hälsovården.

Högsta tillsynen över allmänna hälsovården i riket tillkommer *socialstyrelsen* och *statens livsmedelsverk* med den fördelning dem emellan, som stadgas i ämbetsverkens instruktioner. *Ämbetsverken* hava, envar inom sitt ämbetsområde, att efter samråd med därav berörda myndigheter till ledning för hälsovårdsnämnderna meddela råd och anvisningar rörande allmänna hälsovården.

9 §.¹

Om läkare och veterinär icke äro ledamöter i hälsovårdsnämnd, skall tjänsteläkaren eller, i kommun med stadsläkare eller motsvarande läkare, denne respektive tjänsteveterinären eller stadsveterinären närvara vid nämndens sammanträden, i den mån *nämndens ordförande finner hans närvaro erforderlig* och han icke hindras av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga deltaga i överläggningarna samt få sin mening antecknad till protokollet.

Om läkare och veterinär icke äro ledamöter i hälsovårdsnämnd, skall tjänsteläkaren eller, i kommun med stadsläkare eller motsvarande läkare denne respektive tjänsteveterinären eller stadsveterinären närvara vid nämndens sammanträden, i den mån han icke hindras av andra tjänsteåligganden. Han skall därvid äga deltaga i överläggningarna samt få sin mening antecknad till protokollet.

I stad med mer än en stadsläkare eller stadsveterinär skall vad sålunda stadgats gälla förste stadsläkaren respektive förste stadsveterinären.

14 §.¹

För att biträda hälsovårdsnämnden i tillsynen över allmänna hälsovården samt i övrigt tillhandagå nämnden skall stad med minst 40 000 invånare hava en eller flera stadsläkare. Om så erfordras, bör även i annan kommun med minst 15 000 invånare finnas stadsläkare eller motsvarande läkare. Sådan läkare antages av hälsovårdsnämnden, om ej fullmäktige förbehållit sig detta.

Till hälsovårdsnämnds biträde skola därjämte i varje kommun finnas en eller flera hälsovårdsinspektörer, *dock att de på inspektör ankommande uppgifterna må fullgöras av ledamot i nämnden, om så kan ske utan att uppgifterna eftersättas. Hälsovårdsinspektör må anställas gemensamt för*

Till hälsovårdsnämnds biträde skola därjämte i varje kommun finnas en eller flera hälsovårdsinspektörer. *Om särskilda skäl föreligga får Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag härifrån.*

¹ Senaste lydelse 1963: 340.

Nuvarande lydelse

två eller flera kommuner. Med tjänst som hälsovårdsinspektör må förenas annan tjänst.

Till heltidsanställd hälsovårdsinspektör må antagas endast den, som med godkända vitsord genomgått fastställd kurs för hälsovårdsinspektörer eller som av *medicinalstyrelsen* på grund av annan utbildning eller förvärvad erfarenhet förklarats skickad att fullgöra på hälsovårdsinspektör ankommande uppgifter.

Föreslagen lydelse

Till heltidsanställd hälsovårdsinspektör må antagas endast den, som med godkända vitsord genomgått fastställd kurs för hälsovårdsinspektörer eller som av *socialstyrelsen* på grund av annan utbildning eller förvärvad erfarenhet förklarats skickad att fullgöra på hälsovårdsinspektör ankommande uppgifter.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1972.

Motionerna m. m.

Med anledning av propositionen har väckts följande motioner.

1. 1971: 1403 av herr Henmark m. fl. (fp, c, m, vpk), vari hemställs att riksdagen i samband med behandlingen av livsmedelslagen uttalar att kvaliteten på juice och nektar icke får sänkas i den tillämnade tillämpningskungörelsen;

2. 1971: 1424 av herr Åsling m. fl. (c, fp, m), vari hemställs

a) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1971: 61 måtte besluta om sådana ändringar att 11, 13 och 29 §§ får en lydelse motsvarande den som föreslagits av livsmedelsstadgekommittén, samt

b) att riksdagen måtte uttala att vid tillämpningen av livsmedelslagen sådana undantag från lagens generella bestämmelser skall göras att viss särpräglad produkttillverkning även fortsättningsvis kan ske i fäbodrar och liknande lokaler i landets glesbygder;

3. 1971: 1451 av fru Mogård (m), vari hemställs

I. att riksdagen måtte

a) besluta att i livsmedelslagen skall införas bestämmelse om att ansvaret gentemot konsumenten för en varas tjänlighet och kvalitet samt vikt eller volym skall åvila försäljaren;

b) besluta att livsmedelslagens 13 § punkterna 5 och 6 skall ha följande i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag ändrade lydelse:

”5. sista förbrukningsdag, om hållbarhetstiden är begränsad,

6. förpackningsdag,”;

c) uttala att märkningsföreskrifterna bör gälla generellt oberoende av livsmedelsförpackningens vikt;

d) uttala att obligatorisk berikning av livsmedel, med hänsyn till konsumentens personliga integritet, ej skall vara tillåten i Sverige;

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta för i punkt I a) föreslagna beslut erforderlig lagtext.

4. 1971: 1453 av fru Anér (fp) och fru Hambraeus (c), vari hemställs

att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 61 måtte besluta att besvärsmått över beslut enligt livsmedelslagen eller med stöd av Konungens förordnande enligt lagen skall tillkomma samtliga konsumenter, samt

att utskottet utarbetar förslag till härför erforderlig lagtext;

5. 1971: 1454 av herr Brundin m. fl. (m), vari hemställs

att riksdagen måtte

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala att uppgift om livsmedels sammansättning må avse en redovisning av livsmedlets väsentliga sammansättning med beståndsdelarna i fallande ordning, utan angivande av vikt eller proportion, samt

b) besluta att 13 § punkt 5 i förslaget till livsmedelslag får följande ändrade lydelse:

"5. beräknad hållbarhetstid, om denna är begränsad i förhållande till den tid under vilken livsmedlet uppenbarligen är avsett att förvaras,";

6. 1971: 1455 av herrar Johansson i Holmgården och Pettersson i Kvänum (båda c), vari hemställs

a) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1971: 61 måtte besluta om ändring av 19 § så att den får i motionen föreslagna innebörd, samt

b) att riksdagen måtte besluta om att en bestämmelse om obligatoriskt slakteritvång för fjäderfä införes i lagen;

7. 1971: 1456 av herr Norrby i Åkersberga m. fl. (fp), vari hemställs

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening uttalar att i livsmedelslagens tillämpningsföreskrifter skall intagas bestämmelse som ålägger importör av alkoholdrycker att göra den märkning på varje enskild förpackning, som erfordras för att dryckens alkoholhalt klart skall framgå;

8. 1971: 1457 av herrar Romanus och Möller i Göteborg (båda fp), vari hemställs

att riksdagen beslutar att i livsmedelslagen intaga föreskrift om att färdigförpackade livsmedel skall förses med uppgift om jämförpris (å-pris), samt

att vederbörande utskott utarbetar erforderlig lagtext.

I fråga om den närmare motiveringen till motionsyrkandena hänvisas

till motionerna. Det i vissa motioner nämnda förslaget av livsmedelsstadgekommittén till ny livsmedelsstadga återfinns som Bilaga 1 i propositionen.

Till utskottet har i anledning av propositionen inkommit skrivelser från Sveriges industriförbund, Föreningen Svenska margarintillverkare och Lillie Clinell i Bromma m. fl.

Utskottets yttrande

De grundläggande bestämmelserna om livsmedel finns i 1951 års livsmedelsstadga. Utöver allmänna regler om beskaffenhet, hantering, märkning och saluhållande av livsmedel, livsmedelslokaler, offentlig kontroll m. m. innehåller stadgan också ett stort antal detaljföreskrifter, särskilt om den kvalitativa sammansättningen av vissa vanligare livsmedel. Stadgan har dels ett hygieniskt syfte, att skydda konsumenterna mot skadliga eller otjänliga livsmedel, och dels ett ekonomiskt syfte, att hindra oredlighet i handeln med livsmedel. I princip samma syftning har de specialförfattningar som finns på livsmedelsområdet vid sidan av livsmedelsstadgan.

Sedan tillkomsten av 1951 års livsmedelsstadga har utvecklingen på livsmedelsområdet kännetecknats av omfattande och genomgripande förändringar. Konsumtionsvanorna har ändrats som en följd av bl. a. höjd levnadsstandard, fortgående industrialisering, befolkningskoncentration till tätorterna och kvinnornas ökade förvärvsarbete utanför hemmet. Efterfrågan på färdigberedda livsmedel har stigit och många människor äter numera åtminstone ett av vardagens huvudmål i gemensamma serveringar, s. k. storhushåll. Livsmedelshanteringen har måst anpassas för att möta konsumenternas krav i dagens samhälle. Råvaruproducenterna och livsmedelsindustrin har fått fram nya produkter och nya tillverkningsmetoder har utarbetats. Som exempel kan nämnas ersättningsmedel för vissa mjölk- och köttvaror, utvecklingen av djupfrysningstekniken och framställningen av livsmedel som är färdiga för direkt konsumtion. Samtidigt har redan välkända varor och produktionsmetoder vidareutvecklats. Inom livsmedelshandeln har man i stor utsträckning gått över från manuell betjäning av oförpackade varor över disk till självbetjäning av färdigförpackade livsmedel i snabbköpsbutiker. Vidare har en fortlöpande koncentration av tillverkning och handel till allt färre men stora enheter fört med sig att livsmedel från olika företag i ökande omfattning transporteras över landet med järnväg, bil, fartyg och flyg. Här till kommer en betydande ökning av livsmedelsimporten.

Allmänna grunder för livsmedelslagstiftningen

Mot bakgrund av den i det föregående berörda utvecklingen på livsmedelsområdet har departementschefen, i likhet med livsmedelsstadge-

kommittén och de flesta remissinstanser som yttrat sig över kommitténs betänkande, funnit bestämmelserna i 1951 års livsmedelsstadga föråldrade och i behov av modernisering. Den nya lagstiftningen anses i likhet med 1951 års stadga böra närmast syfta till att skydda konsumenterna mot skadliga eller på annat sätt från hälsosynpunkt otjänliga livsmedel. Enligt departementschefen är det angeläget att lagstiftningen i större utsträckning än hittills tillgodoser konsumenternas intresse av att få livsmedel med en från näringshygieniska synpunkter så lämplig sammansättning som möjligt. I propositionen understryks vidare att livsmedelslagstiftningens ekonomiska syfte, nämligen att främja redlighet i handeln med livsmedel, har större betydelse för konsumenterna nu än förut. Därvid pekas särskilt på att livsmedlen numera i stor omfattning säljs i förpackat skick, vilket gör det svårare för konsumenterna att bedöma varornas kvalitet. Departementschefen anser det därför nödvändigt att, som komplettering till den nya lagstiftningen om otilbörlig marknadsföring, skärpa kraven på bl. a. saklig konsumentupplysning i livsmedelslagstiftningen.

Även utskottet finner behov föreligga av tidsenligare bestämmelser på förevarande område. Vad i propositionen anförts beträffande de huvudsakliga principer som den nya livsmedelslagstiftningen bör följa föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Departementschefen föreslår att de nya bestämmelserna enligt numera tillämpade lagstiftningstekniska principer delas upp på en ramförfattning, benämnd livsmedelslag, innehållande huvudsakligen grundläggande föreskrifter och på en tillämpningsförfattning med mera detaljerade regler. Dessa senare bestämmelser bör meddelas av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Genom en sådan uppläggning av livsmedelslagstiftningen kan tillämpningsbestämmelserna anpassas på ett smidigt sätt till de vid varje tid rådande förhållandena.

Någon direkt invändning mot det för den nya lagstiftningen föreslagna systemet har inte framförts i de i ärendet väckta motionerna. I motionen 1971: 1424 påtalas dock att systemet, även om det har många fördelar, samtidigt begränsar riksdagens möjligheter att bilda sig en uppfattning om den reella innebörden av den nya livsmedelslagstiftningen. Motionärerna uttrycker också vissa farhågor för de praktiska konsekvenserna av den föreslagna ordningen.

För sin del har utskottet den uppfattningen att det med hänsyn till den snabbt skiftande utvecklingen på livsmedelsområdet är erforderligt av praktiska skäl, att nya eller ändrade tillämpningsbestämmelser kan meddelas på ett smidigt sätt och utan onödig tidsutdräkt, så att bestämmelserna alltid hålls så aktuella som möjligt. Detta behov synes bäst kunna tillgodoses genom att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, får rätt att meddela sådana föreskrifter. Utskottet har

därför inte funnit anledning till erinran mot departementschefens förslag i denna del.

I fråga om rätten att utfärda mera detaljbetonade föreskrifter kan väntas att Kungl. Maj:t som regel delegerar denna befogenhet till den centrala myndigheten för livsmedelsfrågor. Beträffande den närmare uppdelningen av ifrågavarande befogenhet mellan Kungl. Maj:t och myndigheten förutsätter utskottet att, i likhet med vad som gäller exempelvis enligt byggnadsstadgan, de tillämpningsbestämmelser till livsmedelslagen som uppenbarligen har väsentlig ekonomisk betydelse eller på annat sätt är av större vikt fastställs av Kungl. Maj:t.

Livsmedels beskaffenhet

Enligt den i 1 § punkt 2 livsmedelslagen föreslagna definitionen av begreppet livsmedelstillsats räknas dit också berikningsmedel, som är avsett att tillföras livsmedel för att förbättra dess näringsvärde.

Livsmedelsstadgekommittén har föreslagit bestämmelser om att vissa livsmedelsslag av folkhälsoskäl alltid skall tillföras berikningsmedel av särskilt slag t. ex. vitaminer, järn och jod. I fråga om en sådan obligatorisk berikning uttalar departementschefen, att man inte kan bortse från att vissa människor på grund av anlag för allergier eller av andra skäl bör ha möjlighet att få välja livsmedel utan tillsats av berikningsmedel. Därtill framhålls att man inte alltid med säkerhet vet om ett berikningsmedel kan ha, förutom sina positiva egenskaper, också skadliga effekter. Departementschefen anser sig därför inte nu böra förorda en obligatorisk berikning.

I motionen 1971: 1451 hemställs att riksdagen uttalar att obligatorisk berikning, med hänsyn till konsumentens integritet, inte skall vara tillåten i Sverige. Utskottet har för sin del inte något att invända mot departementschefens ställningstagande i denna fråga. Mot bakgrund av vad i propositionen anförts synes förevarande motionsyrkande inte påkalla något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Enligt förslaget till 6 § livsmedelslagen får som livsmedelstillsats användas endast tillsats som godkänts för livsmedlet i fråga, om inte Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskriver annat. Bestämmelsen innebär sålunda möjlighet att i vissa fall göra undantag från kravet på godkännande av tillsatser. I 4 § 1 mom. 1951 års livsmedelsstadga har hittills gjorts sådant undantag för tillsats, som används vid tillredning av s. k. färdiglagad mat, för vissa extrakt av naturprodukter om de inte är färgämnen, för koksalt, olika sockerarter, ättika och etylalkohol samt för giftfria essenser för lukt- och smaksättning.

Departementschefen betonar att man allmänt sett bör inta en restriktiv hållning i fråga om godkännande av livsmedelstillsatser. Även om ett

ämne kan antas vara ofarligt, bör det sålunda inte godkännas som tillsats, om det inte klart kan motiveras av konsumentintresset eller andra särskilda skäl i fråga om livsmedels tillverkning eller hantering i övrigt. Från dessa utgångspunkter anser departementschefen det följdriktigt att upphäva nuvarande undantag från kravet på godkännande för tillsatser i färdiglagad mat. Däremot bör från kravet på godkännande fortfarande vara undantagna de extrakt av naturprodukter och andra ämnen som avses i 4 § 1 mom. 1951 års stadga. Godkännande bör emellertid liksom hittills fordras, om sådan vara skall användas som färgämne i livsmedel.

Utskottet delar departementschefens uppfattning att restriktivitet bör iakttas vid godkännande av livsmedelstillsatser. En naturlig följd härav är, att möjligheten enligt 6 § livsmedelslagen att meddela undantag från kravet på sådant godkännande måste utnyttjas med största försiktighet. Såsom föreslagits i propositionen bör därför det hittillsvarande undantaget i fråga om livsmedelstillsatser i färdiglagad mat upphöra. För övrigt bör enligt utskottets mening undantag från kravet på godkännande som regel inte meddelas i större omfattning än vad som hittills gällt enligt 4 § 1 mom. 1951 års stadga.

Enligt förslaget till 7 § livsmedelslagen kan Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskriva att livsmedel av visst slag skall ha bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt. Föresättning för att en sådan s. k. l i v s m e d e l s s t a n d a r d skall kunna föreskrivas föreslås vara att det är av "särskild betydelse från hälso- eller näringssynpunkt eller för att tillgodose konsumentintresset". Utskottet har i princip inte något att invända mot förevarande förslag men vill i förtydligande syfte föreslå ett tillägg i lagtexten av ordet "eljest" före orden "för att tillgodose konsumentintresset".

Föreningen Svenska margarintillverkare har ingett en framställning till utskottet av innebörd att den nuvarande frivilliga vitamineringen av margarin borde fastställas genom särskilda tillämpningsbestämmelser. Utskottet vill i anledning härav endast framhålla att intet synes hindra att dylika föreskrifter utfärdas med stöd av 7 § livsmedelslagen, om förutsättningarna härför i övrigt befinns föreligga.

Hantering m. m.

Enligt livsmedelsstadgekommitténs författningsförslag (47 §) får livsmedel, som skall vara märkt på visst sätt, inte saluhållas utan sådan märkning. Dessutom föreslår kommittén (54 §) att genom tillämpningsbestämmelser skall kunna meddelas i m p o r t f ö r b u d i fråga om varor, för vilka bl. a. sådant saluförbud inom landet gäller.

Även i propositionen föreslås enligt 16 § punkt 4 livsmedelslagen saluförbud för livsmedel, som inte är märkt med föreskrivna uppgifter. Enligt förslaget till 11 § kan Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer förbjuda eller föreskriva villkor för bl. a. införsel till

riket av visst slag av livsmedel, dock endast ”om det är påkallat från hälso- eller näringssynpunkt”. Till skillnad från kommittéförslaget medger förslaget i propositionen sålunda inte att tillämpningsbestämmelser om bl. a. importförbud meddelas av den anledningen att ett livsmedel inte är märkt på föreskrivet sätt. Departementschefen understryker i sammanhanget att tillämpningsföreskrift enligt 11 § bör meddelas endast om starka skäl föreligger från hälso- eller näringssynpunkt.

I motionen 1971: 1424 yrkas att 11 § livsmedelslagen får en lydelse som motsvarar livsmedelsstadgekommitténs förslag (54 §). Med yrkandet avses att importförbud skall kunna meddelas, om ett livsmedel har felaktig märkning.

Enligt utskottets mening är det viktigt att samma krav ställs på de importerade livsmedlen som på dem som tillverkas inom landet. I fråga om märkning är denna princip tillgodosedd genom förslaget till 16 § punkt 4 livsmedelslagen, som föreskriver saluförbud för livsmedel som inte är märkt på sätt som föreskrivs i lagen. Det synes därför inte nödvändigt att förbjuda själva importen av felaktigt märkta livsmedel, eftersom de ändå inte får säljas inom landet. Därtill kommer att importören, enligt bestämmelserna i 14 § om ansvaret för märkningen, är skyldig att rätta till en felaktig märkning, innan den utländska varan saluförs på den svenska marknaden. Utskottet finner därför att syftet med förevarande yrkande i motionen 1971: 1424 torde vara i allt väsentligt tillgodosett. Någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av yrkandet synes på grund härav inte erforderligt.

Märkning i allmänhet

I fråga om märkningens utförande har livsmedelsstadgekommittén föreslagit (15 §), att den skall ske ”på ett tydligt och varaktigt samt för förbrukaren lätt i ögonen fallande och otvetydigt sätt”. Frågan om uppgifter på främmande språk skall anses motsvara kravet på otvetydig märkning bör enligt kommittén avgöras med hänsyn till utvecklingen och omständigheterna i övrigt.

Enligt propositionens förslag till inledning av 13 § livsmedelslagen skall färdigförpackat livsmedel vara ”tydligt och otvetydigt märkt” med vissa i paragrafen närmare angivna uppgifter. Departementschefen anser det vara tillräckligt att kraven på märkningens utförande anges på nämnda sätt. Att märkningen skall vara otvetydig innebär enligt departementschefen att obligatoriska märkningsuppgifter inte får lämnas i kod utan skall vara utformade i klartext. Departementschefen uttalar vidare att märkning också bör kunna ske på främmande språk.

I motionen 1971: 1424 yrkas sådan ändring av inledningen till 13 § livsmedelslagen att den får en lydelse motsvarande den som livsmedelsstadgekommittén föreslagit om sättet för märkningens utförande. Motionärerna anser att propositionsförslaget i fråga om den från konsu-

mentsynpunkt utomordentligt viktiga märkningen ställer lägre krav än vad som förordats av kommittén. Detta blir uppenbart då märkningen enligt departementschefens uttalande kan få ske på främmande språk. Följderna härav kommer enligt motionärerna att bli allvarliga särskilt för äldre personer med nedsatt syn, bristande språkkunskaper etc. Även i motionen 1971: 1456 anføres erinringar mot att märkning skall kunna ske på främmande språk.

Vid sin bedömning av kraven på märkningens utförande har utskottet funnit att, även om propositionens och livsmedelsstadgekommitténs förslag till författningstext skiljer sig i själva utformningen, någon skillnad i sak inte torde föreligga mellan förslagen. Det närmaste syftet med motionärernas yrkande, nämligen att märkning på främmande språk inte skall vara tillåten, synes i varje fall inte kunna uppnås genom att formulera författningstexten på sätt som kommittén föreslagit. I likhet med vad kommittén uttalat på denna punkt anser sålunda utskottet att frågan om märkning på främmande språk får bedömas mot bakgrund av kravet på att märkningen skall vara otvetydig. Detta krav återfinns i både kommitténs och propositionens författningsförslag. Vid sådant förhållande finner utskottet inte skäl tillstyrka yrkandet i motionen 1971: 1424 om ändrad lydelse av 13 § livsmedelslagen i förevarande avseende.

I anslutning härtill vill utskottet helt allmänt uttala följande om märkning på främmande språk. Givetvis vore det önskvärt att alla livsmedel märktes på svenska. Å andra sidan skulle en generell föreskrift härom vara orealistisk, eftersom en tillämpning därav i hög grad skulle försvåra eller rent av hindra en fortsatt import av betydelsefulla livsmedel som efterfrågas av konsumenterna. Den ommärkning av varor med utländsk text, som därvid skulle bli nödvändig, kan dessutom väntas höja konsumentpriserna. Med hänsyn till dessa förhållanden har utskottet, i likhet med departementschefen, ansett sig böra godtaga att märkning tills vidare får ske även på främmande språk. Tillämpningen av bestämmelsen om otvetydig märkning bör emellertid successivt skärpas så att föreskrifter om märkning på svenska meddelas i de fall där så visar sig vara möjligt. Enligt utskottets mening är det också eftersträvansvärt att det beträffande livsmedel med utländsk text i livsmedelsbutikerna hålls en översättning på svenska tillgänglig för allmänheten.

Enligt såväl propositionsförslaget till 13 § första stycket punkt 6 livsmedelslagen som livsmedelsstadgekommitténs förslag (17 § första stycket punkt 2) skall färdigförpackat livsmedel vara märkt med uppgift om förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort. Vidare har kommittén föreslagit (17 § andra stycket) att till riket infört livsmedel, som färdigförpackats utomlands, dessutom skall "märkas med uppgifter om i m p o r t ö r e n s n a m n eller firma samt hemort". Syftet med sistnämnda föreskrift är enligt kommittén att det av

märkningen på en importerad förpackning alltid skall framgå vem som här i landet kan göras ansvarig för varans beskaffenhet.

Anledningen till att kommittéförslaget om angivande av importörens namn eller firma samt hemort inte godtagits i propositionen är enligt departementschefen följande. Förslaget innebär att importerade färdigförpackningar måste kompletteras med dessa uppgifter. På grund av de praktiska svårigheter som skulle uppkomma vid en sådan kompletterande märkning kan kravet därpå komma att verka som ett handels hinder och bli konkurrensbegränsande. För att tillgodose samma syfte som den ifrågasatta märkningen föreslår departementschefen i stället att den som importerar livsmedel skall vara registrerad hos den centrala livsmedelsmyndigheten. Förteckning över registrerade livsmedelsimportörer skall vidare finnas hos tullmyndigheterna. Ett utländskt livsmedelsparti skall få införas i landet endast om det finns någon för varorna registrerad importör.

För egen del finner utskottet fog för de i propositionen framförda skälen mot en kompletterande märkning av importerade färdigförpackade livsmedel med importörens namn eller firma samt hemort. Det är sålunda också enligt utskottets mening angeläget att föreskrifterna i livsmedelslagen inte får en handelshindrande eller konkurrensbegränsande effekt. Departementschefens förslag att i stället för ifrågavarande märkning införa en registrering av alla importörer av livsmedel synes kunna tillgodose kravet på att det inom landet finns någon person eller firma som kan göras ansvarig för en importvaras beskaffenhet. Utskottets ställningstagande innebär bl. a. att utskottet avstyrker yrkandet i motionen 1971: 1424 om utformande av nu förevarande stadgande i enlighet med livsmedelsstadgekommitténs förslag.

Enligt förslaget till 13 § första stycket punkt 7 livsmedelslagen skall färdigförpackat livsmedel, utöver de uppgifter som föreskrivs i punkterna 1—6, vara märkt med sådana uppgifter i övrigt av betydelse för konsumenterna som föreskrivs av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. I fråga om sådan kompletterande märkning uttalar departementschefen bl. a., att det kan vara värdefullt för konsumenterna att livsmedelsförpackningarna märks med uppgift om priset för viss bestämd kvantitet, s. k. à-p r i s, så att konsumenterna får lättare att jämföra priserna på olika livsmedel av samma slag.

I motion 1971: 1457 yrkas att i livsmedelslagen tas in föreskrift om att färdigförpackade livsmedel skall förses med uppgift om jämförpris (à-pris). Enligt motionärerna kan självfallet behov finnas att göra undantag från en sådan föreskrift. Sålunda anses märkning av varje förpackning inte alltid vara nödvändig utan en skylt med à-priset i butiken vara tillräcklig.

Utskottet vill i anledning av motionen fästa uppmärksamheten på departementschefens uttalande till förmån för en märkning av livsmedels-

förpackningar med jämförande à-pris. Vidare vill utskottet hänvisa till att sådan märkning, på i huvudsak det sätt som föreslagits i motionen, redan i viss utsträckning kommit till stånd på frivillig väg genom initiativ av statens pris- och kartellnämnd och livsmedelshandeln. Frågan om tvingande föreskrifter bör utfärdas i fråga om à-prismärkning torde med tillämpning av 13 § första stycket punkt 7 livsmedelslagen få ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma. Enligt utskottets uppfattning bör erfarenheterna av den nuvarande frivilliga märkningen därvid kunna tjäna som vägledning för Kungl. Maj:ts beslut. Med hänsyn till angivna förhållanden finner utskottet yrkandet i motionen 1971: 1457 inte påfordra någon riksdagens åtgärd.

Innehållsdeklaration

Livsmedelsstadgekommittén har föreslagit (17 § första stycket punkt 2) att färdigförpackat livsmedel skall märkas med uppgift om "livsmedlets väsentliga sammansättning", om sådan uppgift uppenbarligen erfordras för att ge förbrukaren en tillfredsställande uppfattning om livsmedlets användbarhet och värde. Enligt departementschefen bör emellertid möjlighet finnas att kunna kräva uppgift om ett livsmedels alla beståndsdelar. Departementschefen hänvisar därvid till att en sådan fullständig innehållsdeklaration rekommenderats av märkningskommittén inom Codex Alimentarius Commission. I enlighet med det anförda föreslås i 13 § första stycket punkt 2 livsmedelslagen att färdigförpackat livsmedel skall vara märkt med uppgift om "livsmedlets sammansättning". Enligt 13 § andra stycket skall dock Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer kunna begränsa märkningskyldigheten i fråga om bl. a. livsmedlets sammansättning. Beträffande själva utformningen av innehållsdeklarationerna uttalar departementschefen att en uppgift om den genomsnittliga kvantiteten av eller proportionerna mellan ett livsmedels beståndsdelar som regel är nödvändig för att konsumenterna skall få en riktig uppfattning om livsmedlets sammansättning.

I motionen 1971: 1454 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att uppgift om livsmedels sammansättning må avse en redovisning av livsmedlets väsentliga sammansättning med beståndsdelarna i fallande ordning utan angivande av vikt eller proportion. Enligt motionärerna tillfredsställer en sådan innehållsdeklaration konsumentens rimliga krav på upplysning. Kravet på en fullständig innehållsdeklaration medför däremot enligt motionärernas mening direkta olägenheter. Som exempel anges bl. a. att recept för företagets produkter måste utlämnas och att deklarationerna kontinuerligt måste ändras med hänsyn till att ingredienserna i ett livsmedel varierar på grund av råvarutillgång och produktförbättringar. Detta åsamkar kostnader som till sist måste tas ut

hos konsumenten genom höjda livsmedelspriser. Ett system med fullständig och kvantitativ redovisning av ingredienserna kan därför enligt motionärerna inte fungera i praktiken annat än i mycket speciella undantagsfall. Sveriges industriförbund har i skrivelse till utskottet framfört synpunkter av i allt väsentligt samma innebörd som i motionen 1971: 1454.

För egen del har utskottet kommit till den uppfattningen att konsumenternas behov av information om livsmedlens sammansättning kräver att en i princip fullständig innehållsdeklaration lämnas rörande livsmedlens olika beståndsdelar. Av naturliga skäl kan det i vissa fall uppstå praktiska svårigheter att alltid lämna en sådan deklaration. Därvid finns enligt förslaget till 13 § andra stycket möjlighet att genom tillämpningsbestämmelser begränsa skyldigheten att märka ett färdigförpackat livsmedel med uppgift om samtliga ingredienser. Med hänsyn till konsumenternas intresse bör emellertid enligt utskottets uppfattning denna undantagsbestämmelse tillämpas med stor försiktighet. Sålunda bör som regel undantag inte medges i fråga om deklaration av ett livsmedels egentliga näringsämnen. Däremot kan det synas onödigt att kryddor och liknande smakämnen alltid skall behöva deklarerars i detalj. Vidare synes det befogat att i vissa fall medge undantag från deklarationsplikten för att recepthemligheten hos ett företag skall kunna bevaras. Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet departementschefens förslag enligt 13 § livsmedelslagen om innehållsdeklaration av färdigförpackade livsmedel. Härav följer att utskottet inte ansett sig böra tillstyrka yrkandet i motionen 1971: 1454 att innehållsdeklarationen enbart bör innehålla uppgifter om livsmedlets väsentliga sammansättning.

Vad härefter angår det yrkande i samma motion, som avser att ett livsmedels beståndsdelar bör få deklarerars i fallande storleksordning, utan angivande av vikt eller proportion, vill utskottet anföra följande. Ett livsmedels olika ingredienser kan i fråga om kvantiteten ofta skilja sig avsevärt från varandra. Om man för ett visst slags livsmedel, som huvudsakligen består av en råvara men som dessutom tillförts en ringa mängd av en annan produkt, deklarerar sammansättningen endast i fallande storleksordning, kan konsumenterna lätt få den uppfattningen att de angivna ingredienserna förekommer i ungefär samma kvantiteter. I vissa fall kan en sådan deklaration ha en rent vilseledande effekt. Med hänsyn härtill och då en uppgift om mängden av vissa beståndsdelar har stor betydelse för konsumenternas möjligheter att bedöma ett livsmedels näringsvärde, vill utskottet ansluta sig till departementschefens uttalande att en uppgift om den genomsnittliga kvantiteten av eller proportionerna mellan ett livsmedels beståndsdelar som regel är nödvändig för att konsumenterna skall få en riktig uppfattning om livsmedlets sammansättning. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten att genom tillämpningsbestämmelser närmare avgö-

ra i vilka fall en sådan deklaration skall lämnas. Av utskottets ställningstagande följer att utskottet inte heller i nu förevarande avseende funnit skäl tillstyrka motionen 1971: 1454.

I skrivelse från Föreningen Svenska margarintillverkare har föreslagits, att livsmedelslagens krav på uppgift om livsmedels sammansättning i fråga om margarin skall anses tillgodosett genom deklaration av, förutom vitaminhalten, halten linolsyra i procent av fettmängden i stället för uppgifter om mängden olika fettvaror i margarin. Enligt utskottets mening är det av värde för konsumenterna att få reda på vilket slag av fett som margarin innehåller. Det ankommer emellertid på Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten att ta ställning till ifrågavarande förslag.

Hållbarhetsmärkning

I 13 § första stycket livsmedelslagen föreslås att färdigförpackat livsmedel skall vara märkt, enligt punkt 4 med anvisning hur livsmedlet skall förvaras, om förvaringssättet är av betydelse för livsmedlets hållbarhet, och enligt punkt 5 med uppgift om "beräknad hållbarhetstid, om denna är begränsad".

Departementschefen uttalar, att syftet med hållbarhetsmärkningen bör vara att lämna konsumenterna tillfredsställande upplysning om när livsmedlen senast kan förbrukas utan att fara finns för att de undergått någon försämring av väsentlig betydelse. Hållbarhetsmärkningen föreslås genom tillämpningsbestämmelser bli obligatorisk i första hand dels för sådana färdigförpackade livsmedel, som kan antas bli otjänliga till människoföda inom högst 30 dagar efter förpackningen, och dels för halvkonserver eller kylkonserver. Då det gäller hållbarhetsmärkningens utformning för angivna varuslag förordar departementschefen att uppgift lämnas om livsmedlens beräknade sista förbrukningsdag. För att man också skall få en uppfattning om hur färskt ett färdigförpackat livsmedel är, bör enligt departementschefen dessutom som regel lämnas uppgift om livsmedlets förpackningsdag. Angivna system för den obligatoriska märkningen av s. k. 30-dagarsvaror eller färskvaror och nyssnämnda slag av konserver bör enligt propositionen tillämpas också för sådana livsmedel som hållbarhetsmärks på frivillig väg. Vid sidan härav föreslår departementschefen ett särskilt system för obligatorisk hållbarhetsmärkning av färdigförpackade djupfrysade livsmedel. Dessa varor skall sålunda förseas med uppgift om beräknad hållbarhetstid vid olika förvaringssätt efter konsumentens inköp. Härav följer att uppgift om förpackningsdag inte behöver lämnas i fråga om djupfrysade livsmedel.

I motionen 1971: 1451 yrkas, att bestämmelsen i 13 § livsmedelslagen om hållbarhetsmärkning ändras så att där krävs uppgift dels om sista

förbrukningsdag, om det färdigförpackade livsmedlets hållbarhetstid är begränsad, och dels om livsmedlets förpackningsdag. Förutom att kravet på uppgift om sista förbrukningsdag förs in i själva livsmedelslagen i stället för i de planerade tillämpningsföreskrifterna innebär yrkandet, att märkning med förpackningsdag skall vara obligatorisk för alla livsmedel, oavsett om de är ömtåliga eller inte. Därigenom får konsumenten enligt motionären möjlighet att alltid själv bedöma ett livsmedels tjänlighet och kvalitet, om varan exempelvis förvaras en längre tid under mindre tillfredsställande förhållanden.

I motionen 1971: 1454 uttalas däremot den uppfattningen, att hållbarhetsmärkning endast bör ske med uppgift om sista förbrukningsdag och inte dessutom med förpackningsdag. Som skäl härför framhålls att tillverkaren eller förpackaren har möjlighet att för vissa varor välja förpackningsdag, varför en uppgift därom kan vara vilseledande. Märkningen med förpackningsdag är därför enligt motionärerna inte någon garanti för varornas färskhet. Vidare yrkas att i 13 § första stycket punkt 5 görs ett tillägg så att där uppställs krav på uppgift om ett färdigförpackat livsmedels beräknade hållbarhetstid, om denna är begränsad "i förhållande till den tid under vilken livsmedlet uppenbarligen är avsett att förvaras". Enligt motionärerna innebär tillägget ett förtydligande av lagtexten så att den bättre svarar mot det syfte med hållbarhetsmärkningen som departementschefen gett uttryck för.

Sveriges industriförbund föreslår i skrivelse till utskottet samma ändring av 13 § första stycket punkt 5 som yrkas i motionen 1971: 1454. Förbundet anser vidare att märkning med förpackningsdag endast bör ske i de fall då förpackningen av produktionstekniska skäl är direkt bunden till tillverkningsdagen.

Utskottet finner för egen del det mindre lämpligt att, såsom föreslås i motionen 1971: 1451, kravet på uppgift om sista förbrukningsdag förs in i själva livsmedelslagen. Med hänsyn till att det i framtiden kan visa sig erforderligt att i något hänseende med förhållandevis kort varsel ändra reglerna för hållbarhetsmärkningens utformning, synes det mera praktiskt att i enlighet med propositionsförslaget låta Kungl. Maj:t meddela erforderliga bestämmelser därom. Det i motionen 1971: 1454 föreslagna tillägget till 13 § första stycket punkt 5 är enligt utskottets mening inte nödvändigt för att uttrycka syftet med hållbarhetsmärkningen och torde för övrigt inte helt motsvara avsikten med märkningen. Utskottet finner för sin del det tillräckligt med den närmare precisering av märkningens syfte som gjorts i departementschefens motivering till lagrummet.

Vad härefter gäller märkning med uppgift om ett livsmedels förpackningsdag för att informera konsumenterna om varans färskhet har som synes två motsatta uppfattningar framförts i nu ifrågakarande båda motioner. Utskottet är givetvis medvetet om att vissa livsmedel inte

alltid förpackas i omedelbar anslutning till deras tillverkning. I sådana fall ger uppgiften om förpackningsdagen ingen exakt upplysning om hur färskt livsmedlet är men torde ändå vanligtvis kunna ge konsumenterna en god ledning för att bedöma varans ungefärliga ålder. För vissa livsmedel kan emellertid avsevärd tid förflyta mellan tillverkningen och förpackningen och då kan uppgiften om förpackningsdagen ge en felaktig uppfattning om färskheten. Med hänsyn till dessa förhållanden finner utskottet departementschefens förslag på denna punkt väl avvägt eftersom det endast syftar till att färdigförpackade livsmedel med uppgift om sista förbrukningsdag "som regel" bör märkas med förpackningsdagen. Enligt 13 § första stycket punkt 7 livsmedelslagen ankommer det på Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten att meddela närmare föreskrifter beträffande sådan märkning. Enligt utskottet talar åtskilliga skäl för att uppgift om förpackningsdag föreskrivs endast i de fall då detta kan anses vara av betydelse för konsumenterna och då uppgiften kan ge en rättvisande ledning för bedömandet av hur färskt livsmedlet är.

Med dessa uttalanden tillstyrker utskottet det i propositionen framlagda förslaget till hållbarhetsmärkning. Härav följer att utskottet anser att yrkandena på denna punkt i motionerna 1971: 1451 och 1454 bör avslås.

Undantag från märkningen

Enligt förslaget till 13 § andra stycket livsmedelslagen kan Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer begränsa den märkningsskyldighet som anges i 13 första stycket punkterna 1—6. I anslutning härtill uttalar departementschefen att undantagen från kraven på märkning av färdigförpackade livsmedel i konsumenternas intresse bör inskränkas till vad som kan anses absolut nödvändigt. I detta sammanhang föreslås bl. a. att undantag från märkningsskyldighet i fråga om vissa små och stora förpackningar begränsas i förhållande till vad som f. n. gäller enligt 1951 års livsmedelsstadga. Sålunda bör den nedre viktgränsen för sådana förpackningar sänkas från 100 g till 25 g och den övre gränsen höjas från 10 kg till 25 kg. Vidare bör inte, såsom hittills, spritdrycker och vin, malt- och läskedrycker vara undantagna från märkning. Enligt departementschefen kan möjligen importerade viner och spritdrycker vara befriade från viss märkning.

I motionen 1971: 1451 yrkas att riksdagen måtte uttala att märkningsföreskrifterna bör gälla generellt oberoende av livsmedelsförpackningarnas vikt. Motionären anser, att märkning bör vara en regel utan undantag, om konsumenternas intressen skall vara vägledande.

Enligt utskottet måste i fråga om upprätthållande av kraven på märkning ske en avvägning mellan å ena sidan konsumentintresset och å andra sidan vad som är praktiskt möjligt och befogat. Då det gäller särskilt små förpackningar är det svårt att få plats med alla obligatoriska uppgifter. Vidare torde mycket stora förpackningar sällan efterfrågas av konsumenterna. I sådana fall anser utskottet skäl finnas för att göra undantag från märkningen. De viktgränser som departementschefen föreslagit i nu förevarande hänseende finner utskottet böra godtas. Utskottet vill erinra om att föreliggande lagförslag i avseende på skyldigheten att märka livsmedelsförpackningar innebär en avsevärd utvidgning i förhållande till vad nu gäller, även med nyss angivna inskränkningar. Med hänsyn till det anförda föreslår utskottet att motionen 1971: 1451 avslås i förevarande del.

I motionen 1971: 1456 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att i livsmedelslagens tillämpningsföreskrifter skall intagas bestämmelse som ålägger importör av alkoholdrycker att göra den märkning på varje enskild förpackning, som erfordras för att dryckens alkoholhalt klart skall framgå. Motionärerna anser det beklagligt, om departementschefens uttalande angående möjligheten att befria importerade viner och spritdrycker från viss märkning skall tolkas så, att Kungl. Maj:t inte kommer att föreskriva att alkoholhalten obligatoriskt skall anges. Den som dricker alkoholdrycker bör nämligen få reda på hur mycket ren alkohol dessa innehåller.

Enligt utskottets bedömande innebär kravet i 13 § första stycket punkt 2 livsmedelslagen på deklaration av livsmedlets sammansättning bl. a. att vin, sprit och maltdrycker skall märkas med uppgift om alkoholhalten. Med hänsyn härtill behövs inte, såsom motionärerna synes förutsätta, någon särskild tillämpningsföreskrift om märkning med alkoholhalten. I fråga om begränsning enligt 13 § andra stycket av denna deklaraionsplikt ansluter sig utskottet till departementschefens allmänna uttalande att undantagen från märkningsskyldigheten bör inskränkas till vad som kan anses absolut nödvändigt. Anledningen till att i propositionen angetts, att importerade viner och spritdrycker möjligen kan befrias från viss märkning, synes vara att i vissa fall praktiska svårigheter annars skulle kunna uppkomma för importen. Om det på grund därav kan bli nödvändigt att Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten för vissa utländska alkoholdrycker medger undantag från deklaration av alkoholhalt, är det angeläget att konsumenternas intresse av att få en sådan information ändå kan tillgodoses exempelvis genom upplysningar i butikerna eller systembolagets kataloger. Med hänvisning till vad nu anförts finner utskottet att motionen 1971: 1456 inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Saluhållande

Enligt 15 § i förslaget till livsmedelslag får Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer föreskriva att särskild beteckning skall vara förbehållen livsmedel av visst slag. Om en sådan föreskrift meddelats, får enligt förslaget till 19 § första stycket livsmedel med annan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt inte saluhållas under den förbehållna beteckningen eller annan beteckning som är så lika att förväxling kan ske. Denna bestämmelse skall enligt förslaget till 19 § andra stycket äga motsvarande tillämpning på en beteckning som är allmänt vedertagen.

Av propositionen framgår, att berörda förbud enligt 19 § främst avser sättet för saluhållande av nya livsmedelstyper eller s. k. ersättningsprodukter för redan välkända livsmedel. Som motiv för bestämmelsen framhåller departementschefen, att det bör vara förbjudet att för livsmedel som inte uppfyller kraven på särskild beskaffenhet begagna en beteckning som enligt 15 § blivit förbehållen visst slag av livsmedel. Att dessutom förbjuda en uppgift med visst innehåll eller viss utformning av beskrivande art, som anger produktens användning, är emellertid enligt departementschefen inte möjligt. I sådant fall torde det nämligen inte vara svårt att hitta på någon annan likartad beskrivning. Departementschefen erinrar i sammanhanget om de möjligheter som lagen om otillbörlig marknadsföring ger att övervaka handeln med ifrågasvarande slags varor och komma till rätta med missförhållanden. Enligt departementschefens mening bör man emellertid godta att en vara saluhålls under uppgift att den kan användas som eller på liknande sätt som ett annat livsmedel. En sådan upplysning anses inte innefatta någon annan jämförelse eller likhet mellan produkterna än just själva användningsområdet.

I motionen 1971: 1455 framhålls att saluförbudet enligt 19 § livsmedelslagen uppenbarligen har tillkommit för att en ny livsmedelsprodukt inte skall kunna "åka snålskjuts" på redan etablerade varors goda renommé. Departementschefens uttalande innebär emellertid enligt motionärerna stora möjligheter att kringgå den reella innebörden av bestämmelsen. Sålunda kan det vara tillåtet att i t. ex. reklamtext för ett nytt livsmedel i jämförelsesyfte använda en beteckning som är förbehållen en annan vara. Konsumenterna kan därigenom förledas tro att de två varuslagen är i stort sett likvärdiga. Med hänvisning till ett inom livsmedelsstadgekommittén reservationsvis framfört förslag föreslår motionärerna, att det blir förbjudet att saluhålla en vara under benämning eller uppgift i text eller annorledes, vari en förbehållen eller allmänt vedertagen beteckning ingår eller som antyder likhet därmed, om varan har annan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt än livsmedel med

den förbehållna eller allmänt vedertagna beteckningen. Motionärerna yrkar att riksdagen beslutar om sådan ändring av 19 § livsmedelslagen att den får i motionen föreslagen innebörd.

Enligt utskottets uppfattning är det viktigt att bl. a. livsmedel saluförs på ett sådant sätt att konsumenterna inte kan förväxla olika produkter. Systemet med särskilda beteckningar, som enligt 15 § livsmedelslagen blir förbehållna vissa slags livsmedel, kommer därvid att få stor betydelse. Nödvändigt är också att det, såsom föreslagits i 19 §, skall vara förbjudet att saluhålla en vara med annan beskaffenhet under en förbehållen beteckning eller någon annan lätt förväxlingsbar beteckning. Att motsvarande saluförbud gäller för användningen av allmänt vedertagna beteckningar innebär enligt utskottets mening en ytterligare säkerhet för konsumenterna. Dessa bestämmelser kommer att få särskild betydelse när det gäller marknadsföring av nya livsmedelstyper, som på något sätt är avsedda att ersätta för konsumenterna redan välkända produkter. Det kan emellertid många gånger vara svårt att enligt 13 § första stycket punkt 1 lämna en för konsumenterna beskrivande och lättfattlig uppgift om "livsmedlets slag" beträffande en ny produkt, om man inte alls får hänsyfta på en redan känd vara. Om så sker genom att i anslutning till produktens namn ges upplysning om att den kan användas som eller på liknande sätt som ett annat livsmedel, kan detta såsom departementschefen uttalat inte anses innebära någon annan jämförelse eller likhet mellan livsmedlen än just själva användningsområdet. Så måste gälla antingen upplysningen avser ett livsmedel med förbehållen eller allmänt vedertagna beteckning eller inte. Skulle en sådan upplysning om användningsområdet inte få lämnas, kan svårigheter uppstå vid marknadsföringen och risk finnas för att utvecklingen hämmas i fråga om nya livsmedel som från närings-, kvalitets- eller prissynpunkt kan utgöra goda alternativ för konsumenterna. Utskottet ansluter sig därför till departementschefens uppfattning i denna fråga. Med hänsyn härtill och under erinran om möjligheterna att enligt lagen om otillbörlig marknadsföring ingripa mot vilseledande uppgifter föreslår utskottet att motionen 1971: 1455 avslås i förevarande del.

Tillsyn

Livsmedelsstadgekommittén har föreslagit en bestämmelse (7 §), att innehavare av verksamhet, där livsmedel hanteras, skall sörja för att verksamheten bedrivs i noggrann överensstämmelse med föreskrifterna om livsmedel. I sådant syfte skall han, enligt bestämmelsen, anordna en med hänsyn till livsmedelshanteringens art ändamålsenlig, fortlöpande tillsyn av verksamheten. Enligt kommittéförslaget skall denna s. k.

egentillsyn vara obligatorisk för alla livsmedelsföretagare, oavsett hanteringens art, och innebära att dessa alltid vidtar aktiva åtgärder av olika slag för att övervaka sin verksamhet.

I propositionen betonas, att av livsmedelsförfattningarna följer skyldighet att iaktta däri meddelade bestämmelser. På grund därav behövs enligt departementschefen inte någon uttrycklig föreskrift om denna skyldighet. I anslutning härtill framhåller departementschefen, att det emellertid i vissa fall kan vara befogat att ålägga företagarna att vidtaga särskilda åtgärder, som inte direkt kan anses följa av livsmedelslagstiftningens allmänna bestämmelser. Därför föreslås i propositionen att Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten enligt 29 § livsmedelslagen får befogenhet att föreskriva, att näringsidkare inom livsmedelshanteringen skall utöva en efter verksamhetens art lämpad särskild tillsyn av hanteringen. Föreskrift om en sådan särskild egentillsyn bör enligt departementschefens uppfattning vara motiverad av att det av livsmedelshygieniska skäl finns ett klart behov att genom företagets försorg komplettera den offentliga kontroll som livsmedelsmyndigheterna utövar. Med hänsyn till de prishöjningar, som kan bli följden av företagets extra kostnader för egentillsyn, framhålls i propositionen att det vid meddelande av föreskrift enligt 29 § bör beaktas att företagen inte åläggs vidtaga åtgärder som inte är uppenbart påkallade.

I motionen 1971: 1424 yrkas att 29 § livsmedelslagen får en lydelse som motsvarar livsmedelsstadgekommitténs förslag om obligatorisk egentillsyn för all livsmedelshantering. Enligt motionärerna synes det ologiskt att en ny lag, som är avsedd att tillvarataga konsumentintressena, lämnar en stor del av livsmedelshanteringen utanför den avsedda egentillsynen. Även från konkurrenssynpunkt anses det felaktigt att kraven på egentillsyn och därmed kostnaderna i hanteringen inte är likartade för alla företag.

Utskottet vill i likhet med departementschefen framhålla att av livsmedelsförfattningarna följer skyldighet att iakttaga vad som däri föreskrivs. Denna allmängiltiga regel kan medföra att företagen behöver vidtaga aktiva åtgärder för att livsmedelslagen skall kunna efterlevas. Kommitténs förslag om obligatorisk egentillsyn går emellertid längre och innebär ett generellt krav på sådana åtgärder av alla livsmedelsföretagare. En sådan ordning kan, såsom framhållits i flera remissyttranden, orsaka onödiga kostnader med höjda konsumentpriser som resultat. Följden kan dessutom bli att mindre företag med små ekonomiska resurser tvingas lägga ned sin verksamhet, varvid sysselsättningsproblem uppstår och servicen åt allmänheten blir sämre. Utskottet har därför funnit det lämpligt att det i enlighet med förslaget till 29 § livsmedelslagen får ankomma på Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten att avgöra när fog finns för att ålägga näringsidkare inom livsmedelshan-

teringen att utöva en efter verksamhetens art lämpad särskild tillsyn av hanteringen utöver vad som följer av lagens allmänna bestämmelser. Därigenom kan systemet med egentillsyn successivt utvidgas på ett smidigt sätt och bli en värdefull komplettering till myndigheternas offentliga livsmedelskontroll. Utskottet vill därför tillstyrka propositionens förslag till principer för egentillsynen och föreslår att motionen 1971: 1424 avslås i förevarande hänseende.

Som exempel på egentillsyn anger departementschefen, att det kan finnas skäl att inom detaljhandeln utse särskild person att övervaka livsmedelshanteringen. En naturlig uppgift för honom anses bli att vara den som kunderna kan vända sig till med klagomål i fråga om livsmedlen och att tillhandagå kunderna med konsumentupplysning.

I motionen 1971: 1453 ifrågasätts, om departementschefen med angivna uttalande avser en person för varje livsmedelsbutik eller någon sorts allmän ombudsman för hela livsmedelsbranschen. Utskottet förutsätter för sin del att departementschefen med sitt uttalande avsett en särskild övervakare i varje butik.

I anslutning till berörda exempel på egentillsyn har i motionen 1971: 1451 fråga väckts om detaljhandlarens ansvar gentemot konsumenten för de livsmedel han säljer. Då ett inköpt livsmedel visar sig ha något fel beträffande den hygieniska, kvalitativa eller kvantitativa beskaffenheten riskerar konsumenten enligt motionären att av livsmedelshandeln hänvisas till fabriken, importören eller förpackaren av varan. I motionen ifrågasätts om konsumentens behov av rättelse verkligen bör förenas med så stort besvär. I stället bör försäljaren ha ett direkt ansvar gentemot konsumenten för varans beskaffenhet och anmärkningar bör sedan av detaljhandeln i sin tur riktas mot den det vederbör. Mot denna bakgrund yrkas i motionen att i livsmedelslagen införs bestämmelse om att ansvaret gentemot konsumenten för en varas tjänlighet och kvalitet samt vikt eller volym skall åvila försäljaren. Om ansvaret på **föreslaget sätt lades på detaljhandelsledet**, anser motionären att kravet enligt 13 § första stycket punkt 6 livsmedelslagen på märkning med förpackarens eller tillverkarens namn och hemort skulle kunna utgå.

Enligt utskottets mening torde det i motionen avsedda ansvaret för en detaljhandlare gentemot konsumenterna i viss omfattning redan vara reglerat genom bestämmelserna i 42—54 §§ köplagen om fel eller brist i godset. Enligt dessa regler har köparen möjlighet att hos säljaren häva ett köp eller fordra avdrag på köpeskillingen och få skadeersättning. Utskottet anser det inte lämpligt att ställning i dessa frågor tages enbart när det gäller handeln med livsmedel, eftersom därmed sammanhängande problem har principiell betydelse för all försäljning av varor. Frågan om livsmedelshandlarens ansvar mot konsumenten bör i stället prövas i ett större sammanhang. Ändringar i köplagen övervägs f. n. av

särskilda sakkunniga som tillkallats av Kungl. Maj:t. Enligt uppgift utreder de sakkunniga bl. a. hithörande ansvarsfrågor. Med hänsyn härtill föreslår utskottet att förevarande yrkande i motionen 1971: 1451 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Besvär

Enligt de föreslagna besvärreglerna i 33—35 §§ livsmedelslagen föres talan mot hälsovårdsnämnds beslut hos länsstyrelsen, mot länsstyrelsens beslut hos kammarrätten och mot livsmedelsverkets beslut hos kammarrätten eller i vissa fall hos Kungl. Maj:t. I lagen anges inte vem som har rätt att anföra besvär.

I motionen 1971: 1453 yrkas, att riksdagen måtte besluta att besvär rätt över beslut enligt livsmedelslagen eller med stöd av Kungl. Maj:ts förordnande enligt lagen skall tillkomma samtliga konsumenter. I motiven till yrkandet framhålls att det i fråga om godkännande av livsmedelstillsatser hittills varit enbart tillverkare som haft besvär rätt, när beslutet gällt en av dem tillverkad vara. Enligt motionärerna bör det emellertid dessutom finnas en legal möjlighet för konsumenterna att besvära sig över livsmedelsmyndighets åtgärder, om dessa resulterar i att olämpliga livsmedelstillsatser tillåts eller blir använda.

Utskottet får för egen del anföra följande.

Enligt 11 § i det förslag till förvaltningslag, som framlagts i proposition 1971: 30, får talan mot sådant beslut av myndighet som kan överklagas genom besvär föras av den som beslutet angår, om det gått honom emot. Uppenbarligen blir denna besvärregel tillämplig beträffande rätt att föra talan mot beslut enligt livsmedelslagen. I nyssnämnda proposition uttalar föredragande departementschefen, att den närmare bestämningen av de besvärberättigades krets liksom hittills torde få ankomma på rättstillämpningen. I den mån det framstår som eftersträvanvärt att lagstiftningsvägen närmare ange denna krets anser departementschefen, att detta liksom hittills bör ske i specialförfattningarna på olika förvaltningsområden.

I detta sammanhang framställt motionsyrkande innebär att varje medborgare skulle ha besvär rätt enligt livsmedelslagen. Enligt utskottet synes det stå klart att en så vid besvär rätt sedan gammalt inte godtagits i rättstillämpningen. Om så skedde skulle det bl. a. leda till svårigheter att konstatera om ett beslut vunnit laga kraft, till onödigt merarbete genom handläggning av opåkallade besvär och till försening av beslutets ikraftträdande.

Emellertid kan det — med tanke på bl. a. det i motionen anförda exemplet om godkännande av livsmedelstillsatser — enligt utskottets mening inte förnekas att det från vissa synpunkter framstår som otillfreds-

ställande att klagomål genom besvär inte skall kunna föras fram från konsumenternas sida, om en tillsats godkänts för ett i handeln allmänt förekommande livsmedel, medan en tillverkare som ansökt om godkännande har besvär rätt om hans ansökan avslagits. Möjligen borde i sådana och likartade fall sammanslutningar av konsumenter eller löntagare tillerkännas en viss besvär rätt på liknande sätt som sådana sammanslutningar enligt 6 § lagen om otillbörlig marknadsföring tillerkänts talerätt hos marknadsrådet om förbud mot otillbörlig marknadsföringsåtgärd, då konsumentombudsmannen för visst fall beslutat att inte göra ansökan om sådant förbud. En annan möjlighet att utvidga besvär rätten för att tillvarata konsumenternas intressen kan tänkas vara att en särskild myndighet får befogenhet att föra talan i sådant syfte. Som jämförelse vill utskottet erinra om naturvårdsverkets rätt enligt 48 § miljöskyddslagen och 40 § naturvårdslagen att, för tillvaratagande av allmänna resp. naturvårdens intressen, föra talan mot koncessionsnämndens eller länsstyrelsens beslut enligt nämnda författningar. Någon motsvarande myndighet för konsumentfrågor finns inte nu. Kungl. Maj:t prövar emellertid f. n. ett av konsumentutredningen nyligen avgivet betänkande (SOU 1971: 37) med förslag till riktlinjer och organisation för en framtida konsumentpolitik. Enligt utskottets mening talar starka skäl för att Kungl. Maj:t i samband med dessa överväganden även prövar frågan om en utvidgad besvär rätt enligt livsmedelslagen för tillvaratagande av konsumenternas intressen. Utskottet föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet nu anfört. Någon särskild åtgärd i anledning av förenämnda yrkande i motionen 1971: 1453 vill utskottet härutöver inte påfordra.

Övriga frågor

Enligt 77 § 1951 års livsmedelsstadga skall must, som numera ofta betecknas *juice*, helt utgöras av ojäst och okokt råsaft från frukt, bär, grönsaker eller rotfrukter. *Nektar* skall vara beredd av frukt- eller bärmust jämte sackaros och vatten. Enligt 78 § samma stadga skall nektar innehålla minst 50 % sådan must och högst 12 % sackaros. I juice och nektar får inte förekomma annan tillsats än konserveringsmedel.

Livsmedelsstadgekommittén har föreslagit att genom tillämpningsbestämmelser föreskrivs att juice skall innehålla minst 85 % och nektar minst 35 % råsaft. Förslaget överensstämmer med de internationella regler som utarbetats inom Codex Alimentarius Commission.

I propositionen gör departementschefen inte något direkt uttalande om vilka tillämpningsbestämmelser som bör gälla i fråga om beskaffenheten hos juice och nektar.

I motionen 1971: 1403 framhålls att nu gällande bestämmelser i livsmedelsstadgan innebär att, bortsett från konserveringsmedel, juice inte får innehålla några tillsatser alls, exempelvis av vatten, och att nektar endast får innehålla högst 38 % vatten. Ett genomförande av kommitténs förslag att minska den tillåtna halten råsaft i både juice och nektar skulle enligt motionärerna medföra en kvalitetssänkning på dessa varor. Med hänsyn bl. a. till att begreppen juice och nektar hittills skapat trygghet hos den kvalitetsmedvetne vid valet i den flora av drycker med varierande sammansättning, som numera marknadsförs, yrkas i motionen att riksdagen uttalar att kvalitetskravet i fråga om juice och nektar inte får sänkas i den kommande tillämpningskungörelsen.

Utskottet finner det angeläget att tillämpningsbestämmelserna till livsmedelslagen utformas så, att de förhindrar att kvaliteten på redan välkända varor sänks och att beteckningarna för olika livsmedel ges en annan innebörd än som är allmänt vedertagen. Med hänsyn till risken för handelshinder och konkurrensbegränsning kan det emellertid bli motiverat att i viss utsträckning tillämpa regler, som man internationellt allmänt kommit överens om men som kan innebära avsteg från nyssnämnda krav. Om så anses påkallat i fråga om juice och nektar, finns såvitt utskottet kan bedöma ändå goda möjligheter enligt den föreslagna livsmedelslagen att komma tillrätta med problemen. Sålunda kan med stöd av 7 § fastställas olika livsmedelsstandards för sammansättningen av t. ex. juice och samtidigt enligt 15 § föreskrivas att en särskild beteckning, förslagsvis "naturren juice", skall vara förbehållen sådan juice som består uteslutande av råsaft utan annan tillsats än konserveringsmedel. Till följd av 19 § blir det då förbjudet att saluhålla juice med annan beskaffenhet under den förbehållna beteckningen. Härtill kommer kravet i 13 § första stycket punkt 2 på uppgifter om livsmedels sammansättning. Sålunda måste det beträffande juice, som exempelvis tillförts vatten eller sötningsmedel, av innehållsdeklarationen på förpackningen klart framgå i vilka proportioner detta skett. Angivna ordning synes på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodose syftet med motionen. Då utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t eller den centrala myndigheten vid behov meddelar tillämpningsbestämmelser med nyssnämnda innebörd, anser utskottet att motionen 1971: 1403 inte behöver föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1971: 1424 erinras om att det i vissa glesbygder förekommer tillverkning av ost, företrädesvis getost, i fäbodrar och liknande. Verksamheten har stor ekonomisk betydelse för ett inte obetydligt antal människor. Enligt motionärerna bör den nya livsmedelslagens bestämmelser om livsmedelslokaler och annat inte få hindra denna speciella livsmedelshandling. I motionen yrkas därför, att riksdagen uttalar att vid tillämpningen av livsmedelslagen sådana undantag från

lagens generella bestämmelser skall göras att viss särpräglad produkt-tillverkning även fortsättningsvis kan ske i fäbodrar och liknande lokaler i landets glesbygder.

Utskottet vill i anledning härav framhålla följande. Med livsmedelslokal förstås enligt förslaget till 22 § livsmedelslagen lokal eller annat utrymme som är avsedd att huvudsakligen användas för stadigvarande hantering av livsmedel. Kungl. Maj:t kan emellertid förordna att visst slag av lokal eller utrymme inte skall anses som livsmedelslokal. Vidare äger Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer meddela tillämpningsbestämmelser om livsmedelslokaler. Enligt 23 § krävs tillstånd av sådan myndighet för yrkesmässig hantering av livsmedel i annan lokal än livsmedelslokal. Dessutom kan Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer enligt 11 § föreskriva villkor för hantering av visst slag av livsmedel. Antingen de fäbodrar eller utrymmen, där den i motionen avsedda osttillverkningen sker, betraktas som livsmedelslokaler eller inte finns sålunda möjligheter att meddela erforderliga tillämpningsföreskrifter och undantag i fråga om denna och liknande hantering. Utskottet förutsätter att därvid inte meddelas andra bestämmelser än som är påkallade av livsmedelshygieniska skäl samt att möjlig hänsyn tas till särarten av hanteringen och av de produkter som framställs. Under erinran om att befogenheten att besluta härvidlag skall ankomma på Kungl. Maj:t eller den centrala livsmedelsmyndigheten föreslår utskottet att ifrågavarande yrkande i motionen 1971: 1424 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

I motionen 1971: 1455 yrkas, att riksdagen beslutar att en bestämmelse om obligatoriskt slakteritvång för fjäderfä införs i livsmedelslagen. I anledning härav vill utskottet erinra om att köttbesiktningsslagen (1959: 99) år 1970 ändrats på sådant sätt att det nu är möjligt för länsstyrelse att förordna om slakteritvång i fråga om fjäderfä (prop. 1970: 93, 3 LU 1970: 49, rskr. 227). Utskottet föreslår därför att förevarande motionsyrkande avslås.

I anledning av skrivelse från Föreningen Svenska margarintillverkare med vissa förslag om bestämmelser för s. k. lågkalorimargarin finner utskottet inte skäl göra annat uttalande än att det får ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att enligt 11 § livsmedelslagen överväga bl. a. hithörande spörsmål.

Propositionen i övrigt

De förslag och uttalanden i propositionen, som inte särskilt berörts i det föregående, föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

- A. att riksdagen — med förklaring att propositionen 1971: 61 inte kunnat oförändrad bifallas — för sin del antager följande som *utskottets förslag* betecknade lydelse av 7 § livsmedelslagen:

7 §

(Kungl. Maj:ts förslag)

Är det av särskild betydelse från hälso- eller näringsynpunkt eller för att tillgodose konsumentintresset, kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt (livsmedelsstandard) för livsmedel av visst slag.

(Utskottets förslag)

Är det av särskild betydelse från hälso- eller näringsynpunkt eller eljest för att tillgodose konsumentintresset, kan Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer föreskriva bestämd sammansättning eller beskaffenhet i övrigt (livsmedelsstandard) för livsmedel av visst slag.

- B. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1451 i vad den avser uttalande angående obligatorisk berikning av livsmedel utan åtgärd,
- C. att riksdagen — med förklaring att motionen 1971: 1424 i förvarande del får anses besvarad genom vad utskottet i det föregående uttalat — antager 11 § i förslaget till livsmedelslag,
- D. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1424 i vad den avser ändring av inledningen till 13 § i förslaget till livsmedelslag antager Kungl. Maj:ts förslag i denna del,
- E. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1454 i vad den avser utformning av innehållsdeklaration enligt 13 § första stycket 2. i förslaget till livsmedelslag utan åtgärd,
- F. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1456 utan åtgärd,
- G. att riksdagen med avslag på motionerna 1971: 1451 och 1971: 1454 i vad de avser hållbarhetsmärkning m. m. antager 13 § första stycket 5. i förslaget till livsmedelslag,
- H. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1424 i vad den avser vissa uppgifter om importör och på motionen 1971: 1451 i vad den avser uppgift om förpackningsdag antager 13 § första stycket 6. i förslaget till livsmedelslag,
- I. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1457 utan åtgärd,
- J. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1451 i vad den avser visst uttalande angående märkningsföreskrifter utan åtgärd,
- K. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1455 i vad den avser ändring av 19 § i förslaget till livsmedelslag antager Kungl. Maj:ts förslag i denna del,

- L. att riksdagen med avslag på motionen 1971: 1424 i vad den avser ändring av 29 § i förslaget till livsmedelslag antager Kungl. Maj:ts förslag i denna del,
- M. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1451 i vad den avser försäljares ansvar gentemot konsument utan åtgärd,
- N. att riksdagen i anledning av motionen 1971: 1453 som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
- O. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1403 utan åtgärd,
- P. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1424 i vad den avser viss livsmedelstillverkning i glesbygder utan åtgärd,
- R. att riksdagen lämnar motionen 1971: 1455 i vad den avser slakteritvång för fjäderfä utan åtgärd,
- S. att riksdagen antager förslaget till livsmedelslag i de delar som inte berörts i utskottets hemställan i det föregående,
- T. att riksdagen lämnar förslaget till kungörelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958: 663) utan erinran.

Stockholm den 19 maj 1971

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Johanson i Västervik (s), Hedin (m), Jonasson (c), Magnusson i Grebbestad (s), Wirtén (fp), fru Lindberg (s), herrar Larsson i Borrby (c), Takman (vpk), fru Thorsson (s), fru Sundberg (m), fru Theorin (s) och fru Anér (fp).

Reservationer

Vid H. i utskottets hemställan

1) beträffande frågan om märkning av färdigförpackat livsmedel med "importörens namn eller firma samt hemort" av herrar Hansson i Skegrie, Jonasson och Larsson i Borrby (samtliga c), som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 17 som börjar med "För egen" och slutar med "livsmedelsstadsgekommitténs förslag" bort ha följande lydelse:

"Utskottet är medvetet om att vissa praktiska svårigheter kan uppkomma om alla importerade livsmedelsförpackningar måste märkas med uppgift om importörens namn eller firma samt hemort. Å andra sidan anser utskottet att departementschefens förslag att i stället införa ett system med registrering av importörerna hos den centrala livsmedelsmyndigheten inte är ett från konsumentsynpunkt tillfredsställande al-

ternativ. I praktiken kommer ett sådant system att innebära att en konsument, som har klagomål beträffande ett importerat livsmedel med felaktigheter av något slag och som önskar ställa importören till ansvar därför, måste vända sig till nyssnämnda myndighet i detta syfte. Myndigheten skall därefter hjälpa till att spåra upp importören. Sannolikt kommer många konsumenter att av praktiska skäl avstå från att på detta sätt söka få rättelse. Utskottet finner därför att konsumenternas intresse bättre tillgodoses, om man genomför det i motionen 1971: 1424 framlagda förslaget att alla importerade färdigförpackade livsmedel skall märkas med uppgift om den svenske importörens namn eller firma samt hemort. Med hänsyn härtill förordar utskottet, att ett tillägg med denna innebörd görs i 13 § första stycket punkt 6.”

dels att utskottet under H. bort hemställa:

”H. att riksdagen — med förklaring att propositionen inte kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionen 1971: 1424 och med avslag på motionen 1971: 1451, båda motionerna såvitt nu är i fråga, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av 13 § första stycket 6. livsmedelslagen:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

13 § första stycket

Färdigförpackat livsmedel — — — — — är begränsad,

6. förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort eller, om namnet eller firman är allmänt känd, endast namnet, firman eller förkortning därav,

6. förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort eller, om namnet eller firman är allmänt känd, endast namnet, firman eller förkortning därav samt, om livsmedlet färdigförpackats utomlands och införts till riket, därjämte motsvarande uppgifter om importören,

7. sådana uppgifter — — — — — Konungen bestämmer.”

Vid K. i utskottets hemställan

2) beträffande frågan om sättet att marknadsföra nya livsmedelstyper eller s. k. ersättningsprodukter för redan välkända livsmedel av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c) och Larsson i Borrby (c), som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 25 som börjar med ”Enligt utskottets” och slutar med ”förevarande del” bort ha följande lydelse:

”Enligt utskottets uppfattning är det viktigt att bl. a. livsmedel saluförs på ett sådant sätt att konsumenterna inte kan förväxla olika produkter. Systemet med särskilda beteckningar, som enligt 15 § livsme-

delslagen blir förbehållna vissa slags livsmedel, kommer därvid att få stor betydelse. Nödvändigt är också att det, såsom föreslagits i 19 §, skall vara förbjudet att saluhålla en vara med annan beskaffenhet under en förbehållen beteckning eller någon annan lätt förväxlingsbar beteckning. Att motsvarande saluförbud gäller för användningen av allmänt vedertagna beteckningar innebär enligt utskottet en ytterligare säkerhet för konsumenterna. Dessa bestämmelser kommer att få särskild betydelse när det gäller marknadsföring av nya livsmedelstyper, som på något sätt är avsedda att ersätta för konsumenterna redan välkända produkter. Med hänvisning till de skäl som anförts i motionen 1971: 1455 anser emellertid utskottet, att den i propositionen föreslagna utformningen av 19 § inte är fullt tillfredsställande för att skydda konsumenterna mot risken att förväxla sådana nya produkter med de livsmedel, som konsumenterna sedan länge är vana att köpa och vars kvalitativa egenskaper de förlitar sig på. Även om varorna förefaller ha likvärdig beskaffenhet från näringsmässiga och andra synpunkter, behöver så inte alls vara fallet. Den nya produktens egenskaper kan sålunda vara otillräckligt prövade och på grund därav osäkra. Risken för förväxling måste enligt utskottets uppfattning öka, om man vid saluhållandet av den nya produkten i text eller på annat sätt får lämna uppgifter, där beteckningen för ett redan välkänt livsmedel ingår eller som antyder likhet därmed. Detta måste anses gälla även då man anger att varorna har samma användningsområde. I varje fall bör uppgifter av angivna slag inte vara tillåtna som jämförelse med livsmedel, som har en enligt 15 § förbehållen eller en allmänt vedertagen beteckning. Med hänsyn härtill ansluter sig utskottet till yrkandet i motionen 1971: 1455 att 19 § livsmedelslagen ändras så att den får i det föregående avsedd innebörd.”

dels att utskottet under K. bort hemställa

”K. att riksdagen — med förklaring att propositionen inte kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionen 1971: 1455, såvitt nu är i fråga, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse av 19 § livsmedelslagen:

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

19 §

Har särskild beteckning förbehållits visst slag av livsmedel enligt 15 §, får livsmedel med annan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt ej saluhållas under beteckningen eller annan beteckning som är så lika att förväxling lätt kan ske.

Har särskild beteckning förbehållits visst slag av livsmedel enligt 15 §, får livsmedel med annan sammansättning eller beskaffenhet i övrigt ej saluhållas under beteckningen eller annan beteckning som är så lika att förväxling lätt kan ske. *Ej heller får sådant*

*(Kungl. Maj:ts förslag)**(Utskottets förslag)*

livsmedel saluhållas under uppgift i text eller annorledes, variden förbehållna beteckningen ingår eller som antyder likhet därmed.

Första stycket — — — — — allmänt vedertagen.”

Särskilt yttrande

beträffande frågan om utformning av innehållsdeklaration för färdigförpackade livsmedel av herr Hedin och fru Sundberg (båda m), som anför:

”I förslaget till 13 § första stycket punkt 2 livsmedelslagen föreskrivs att färdigförpackat livsmedel skall vara märkt med uppgift om ’livsmedlets sammansättning’. Enligt departementschefen är en uppgift om den genomsnittliga kvantiteten av eller proportionerna mellan ett livsmedels beståndsdelar som regel nödvändig för att konsumenterna skall få en riktig uppfattning om livsmedlets sammansättning. I motionen 1971: 1454 har yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bl. a. uttalar att uppgift om livsmedels sammansättning må avse en redovisning av beståndsdelarna i fallande ordning utan angivande av vikt eller proportion. Utskottet har anslutit sig till departementschefens uttalande i denna fråga.

För egen del är vi av den uppfattningen att en så fullständig innehållsdeklaration som möjligt är till stor nytta för konsumenterna vid valet mellan olika livsmedel. Ett oinskränkt krav på att varje ingrediens skall anges också med kvantitet eller proportion synes emellertid inte nödvändig och torde inte alltid gagna konsumenterna. Förutom att en sådan deklaration kan bli alltför detaljrik och komplicerad kan kravet därpå också leda till direkta olägenheter för allmänheten. Sålunda skulle svårigheter uppstå i fråga om många importvaror som enbart är märkta med ingredienserna i fallande storleksordning men som är eftertraktade av konsumenterna. En komplettering av märkningen av sådana varor med uppgifter också om den individuella kvantiteten av samtliga ingredienser eller proportionerna dem emellan skulle sannolikt få en pris-höjande effekt. Själva importen skulle också försvåras och beträffande vissa livsmedel kanske rent av upphöra. I så fall får kravet på en sådan innehållsdeklaration en handelshindrande och därmed konkurrensbegränsande verkan, som är till direkt nackdel för konsumenterna. Vi finner det därför tillfredsställande att både departementschefen och utskottet, genom uttalandet att kvantitativ redovisning endast ’som regel’ är nödvändig, förutsätter att undantag enligt 13 § andra stycket

livsmedelslagen skall kunna medges. Vi vill med detta yttrande understryka det angelägna i att Kungl. Maj:t, eller i förekommande fall den centrala livsmedelsmyndigheten, vid tillämpningen av ifrågavarande bestämmelser beaktar de prishöjande, handelshindrande och konkurrensbegränsande effekter kravet på innehållsdeklaration kan medföra.”



